

Folie met substraat

Water in de vijver

Tussen land en water

Over natuurlijke vijverranden

Tekst en foto's: Ruurd en Deyke van Donkelaar

Water in de tuin trekt volop leven aan. Een vijver is daarom bijna onmisbaar en levert al snel resultaat. Alleen die rand, vaak blijft dat een onnatuurlijk ogende doorn in het oog. Hoe los je dat op?

In iedere natuurlijke tuin hoort een waterbiotoop. In en rond het water krioelt het van het leven. Kikkers kwaken tussen de waterleliebladeren, libellen scheren over het wateroppervlak en vogels badderen in het ondiepe gedeelte. Een rijke moerasen oevervegetatie van fraaie bloeiende planten biedt stuifmeel en nectar aan vlinders en bijen. Soms biedt de vijver ook nog mogelijkheden om er zelf in te duiken. Water in de tuin is dus een belevenis die je niet mag missen. Met een goede voorbereiding en de juiste keuze van de verschillende materialen is een natuurlijke vijver eenvoudig aan te leggen en te onderhouden. In dit artikel wordt het maken van een aantrekkelijke en natuurlijke vijverrand besproken voor een kunstmatig gemaakte folievijver.

Vijver niveaus

Een natuurlijk opgebouwde vijver kan afhankelijk van het water-niveau ingedeeld worden in vier zones, de oeverzone, moeraszone, drijfzilzone en de onderwaterzone. Een brede overgang van droog naar nat met ondiep water creëert een waardevolle warme luwe plek. Het is de kraamkamer voor kikkers, salamanders en waterinsecten die hier rustig tussen de waterplanten verpozen. Vissen komen hier niet graag, te veel plant en te weinig diepte. De geleidelijke overgangen tussen de zones biedt planten de mogelijkheid om te migreren van water naar land en omgekeerd. Moerasplanten (helofyten) hebben aanpassingen voor periodiek of permanent verblijf onder water met hun wortels, het blad staat doorgaans boven water. Echte water-

planten (hydrofyten) zijn nog meer aangepast en kunnen niet zonder water, ze leven onder of op het wateroppervlak, met blad en wortels.

De overgang tussen land- en waterplant is geen harde scheidslijn. Sommige waterplanten zijn echte kameleons en kunnen zich aanpassen aan zowel een leven in het water als op het land. Veel helofyten kunnen ook in een wat droger milieu overleven zoals gele lis en riet. Enkele hydrofyten die meestal onder water groeien zoals sommige soorten sterrenkroos en waterranonkels zijn zelfs voor hun voortplanting afhankelijk van periodiek droogvallen. Ze ontwikkelen dan een landvorm en de aanpassingen aan het leven in het water verdwijnen tijdelijk.

Genoeg reden om juist in een

Eerste begroeiing

Derde jaar

aangelegde vijver de randzones breed genoeg te maken om het bijzondere dynamische samenspel tussen water- en landplanten ruimte te geven.

Niveaus bij een folievijver

Bij het uitgraven van de nieuwe vijver worden de niveaus in de ondergrond geprofileerd.

Op de overgangen van de niveaus worden ondiepe drempels uitgespaard zodat later het substraat er achter blijft liggen. Maak daarom ook de hellinghoek tussen de niveaus niet te steil.

Na het leggen van het vijverfolie wordt de hele vijver met een 5-15 cm dikke laag klei, zand of leem bedekt. Het materiaal wat je hiervoor gebruikt is afhankelijk van wat er uit de ondergrond beschikbaar is gekomen. Net als een bloemenwei houdt je een vijver zo schraal mogelijk, zorg dus voor voedselarm substraat. Toevoegen van organisch materiaal zoals veen is niet nodig, dat komt er snel genoeg in door afgestorven plantmateriaal. De oeverzone vormt een geleidelijke overgang naar het wateropperv-

vlak (+10 tot 0 cm diep). Maak de oeverzone niet overal even breed. Het is leuk om op enkele plaatsen ook dicht bij het water te kunnen komen, 30 cm oever is hier dan breed genoeg.

Een moeraszone (0 tot -30 cm diep) mag minstens een meter breed zijn en zeker 1/3 van het totale vijveroppervlak beslaan. Hoe breder de moeraszone, hoe meer samenspel er gecreëerd wordt tussen water en verlanding voor zowel de planten als het dierenleven.

Het diepe waterniveau, de onderwaterzone, krijgt een diepte van 80

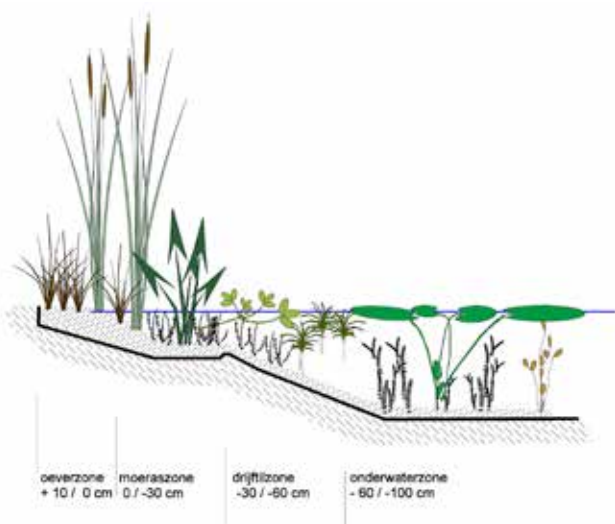
tot 100 cm. Zo blijft er op de bodem voldoende licht om ook daar de biologische kringloop op gang te houden.

Folierand

De buitenrand van het vijverfolie komt de laatste 10-20 cm recht omhoog te staan, ingeklemd tussen de oeverzone aan de binnenzijde en de tuingrond aan de buitenzijde. Eventueel kan deze rand ook worden voorzien van een kunststof strip met paaltjes waartegen het folie omhoog gezet wordt. We vouwen het folie niet terug de grond

Zesde jaar

Vijveronderhoud met de hark

Geschikte soorten voor de oeverzone zijn:

Grote kattenstaart (*Lythrum salicaria*), Moerasspirea (*Filipendula ulmaria*), Poelruit (*Thalictrum flavum*), Dotterbloem (*Caltha palustris*), Egelboterbloem (*Ranunculus flammula*), Wolfspoot (*Lycopus europaeus*), Penningkruid (*Lysimachia nummularia*).

Goede soorten voor de moeraszone zijn:

Gele lis (*Iris pseudacorus*), Grote waterweegbree (*Alisma plantago-aquatica*), Cyperzegge (*Carex pseudocyperus*), Waterbies (*Eleocharis palustris*), Veenpluis (*Eriophorum angustifolium*), Wateraardbei (*Comarum palustris*), Moeras-vergeet-mijniet (*Myosotis scorpioides*), Watermunt (*Mentha aquatic*) en Beekpunge (*Veronica becca-bunga*).

Drijftilsoorten die vanuit het moeras naar dieper water groeien zijn:

Waterdrieblad (*Menyanthes trifoliata*), Moeraswederik (*Lysimachia thyrsoflora*), Grote boterbloem (*Ranunculus lingua*), Moerasvaren (*Thelypteris palustris*) en Lidsteng (*Hippuris vulgaris*). Onder het wateroppervlak groeit hier Fijne waterranonkel (*Ranunculus aquatilis*) en Waterviolier (*Hottonia palustris*).

in om zo hevelen te voorkomen. Snijd het folie eerst ruim boven de randhoogte af. Nadat de vijver zich gezet heeft wordt het folie tot 2 cm boven de grond weggesneden. Het folierandje zal snel tussen de vegetatie onzichtbaar worden.

Inheemse planten

In een natuurlijke vijver horen eigenlijk geen uitheemse planten. Verschillende uitheemse soorten zorgen voor dramatische invasieve veroveringen en staan inmiddels op de verboden lijst. Inheemse soorten zijn prachtig en we hebben keus genoeg. Net als in een tuin is de plantdichtheid van de beplanting in een oever- en moeraszone ongeveer 7 planten op 1m².

Onderhoud

Een goed aangelegde vijver met de juiste balans aan planten heeft niet veel onderhoud nodig en wordt zoveel mogelijk met rust gelaten. Een efficiënte tijd om het teveel aan waterplanten en oud blad dat in de vijver zit, weg te halen is het najaar. De meeste onderwaterplanten zitten dan op hun maximale biomassa en zijn nog niet naar de bodem gezakt. Een groftandige blad- of grashark is hiervoor een goed hulpmiddel.

Hoeveel planten eruit gevist worden is afhankelijk van plantenmassa in de vijver. Laat het uitgeviste materiaal op de rand uitlekken zodat eventuele bewoners gelegenheid hebben om weg te kruipen.

Oever- en moerasplanten hebben meerdere functies in het winterseizoen. Uit het water stekende stengels fungeren als ijsvrijhouders en bieden bescherming voor al het levende vijvergrut en overwinterende insecten. Voor ons telt ook het verstilde winterbeeld van bevroren ijspracht. Pas in het voorjaar schonen we de oeverrand op waarbij het afgestorven los plantmateriaal weggehaald wordt.

Ook hierbij geldt, maak het niet te netjes! Vanaf februari zijn vaak de eerste salamanders al actief en vanaf half maart begint het paar seizoen voor de kikkers en padden. Overwinterende insecten kruipen soms pas in de vroege zomer uit hun schuilstengel.

Literatuur

Waterplanten en waterkwaliteit; F.H.J.L. Bloemendaal, J.G.M. Roelofs (red) uitgeverij KNNV <http://www.invasieve-exoten.nl/page23.html>

Van Donkelaar Tuinadvies is aangesloten bij Wilde Weelde